УДК 794.1

ВПЛИВ ШАХОВИХ ГОДИННИКІВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНІВ

Олександр ПРОХОРОВ, Антон ЛИТВИНЕЦЬ

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна

Вступ. Важливим є розуміння необхідності використання шахових годинників для поліпшення результатів спортсменів та появу нових електронних технічних засобів контролю та якості під час підготовки шахістів та безпосередньо в змагальному процесі.

Мета роботи – встановити прямий взамов'язок у підготовці та використанні електронних і механічних шахових годинників у тренувальному та змагальному процесі шахістів–професіоналів та шахістів–аматорів.

Результати. На початку XIX століття змагання в шахи тривали 8–10 годин. Гравці часто намагалися зупинити і виснажити один одного. Як відомо, один сумнозвісний матч між Говардом Стонтоном і П'єром Сен-Амантом 1843 року тривав понад 14 годин!

У 50-х роках XIX століття організатори заходів почали впроваджувати інновації, щоб скоротити час гри. У 80-х роках XIX століття почали з'являтися механічні шахові годинники, які переду-

© Прохоров О., Литвинець А., 2022

вали звичним аналоговим годинникам з двома циферблатами XX століття.

Шахові годинники встановлюють на початку партії для зворотного відліку погодженого часу. Лише один із двох годинників працює, при цьому гравці запускають годинник суперника (і призупиняють свій), натискаючи кнопку після кожного ходу. Багато моделей годинників XX століття мали маленький прапорець на циферблаті, який опускався, щоб чітко вказувати, коли час гравця закінчився. Тоді закінчення часу зазвичай означало поразку в грі.

Цифрові годинники були точнішими за аналогові, їх також можна програмувати, додаючи простір для творчості та нові способи вимірювання часу ігор. Найвідомішим був годинник, який запатентував Боббі Фішер у 1989 року, який збільшував невелику кількість додаткового часу кожному гравцеві за кожен хід.

Це означало, що хоча час залишався важливим чинником, гравець у явно виграшній позиції не програв би лише тому, що у нього фізично не було часу зробити необхідні ходи. Відтоді бонусний час Фішера став звичним місцем для шахових подій у всьому світі, а також у світі онлайн-шахів. Сьогодні це часто називають приростом.

Цифрові шахові годинники мали ще один важливий вплив: вони дозволили практично грати повні партії в шахи з набагато «коротшим контролем часу», ніж будь-коли раніше. Тоді як пісочні таймери XIX століття скоротили час гри до кількох годин, цифрові годинники давали змогу гравцям грати партії за кілька хвилин і створили хвилю популярності для «швидких шахів», зокрема бліцу або буліту, які сьогодні домінують на шаховій онлайн-сцені.

Якщо часто використовувати шахові годинники під час навчання гри у шахи підвищується ймовірність поліпшити спортивну майстерність.

Оскільки час на хід у турнірі обмежено, шахістам рекомендовано час від часу відчувати «тиск удома» (планувати та моделювати умови турніру). Наприклад, можна створити складну шахову задачу

на шаховій дошці, дати собі 15 хвилин на час і ухвалити остаточне рішення, яким ходом можна грати далі.

Другий метод навчання – грати в тренувальні ігри або розігрувати тренувальні позиції із шаховим годинником.

Звичайно, тренувальні партії ніколи не будуть такими ж, як нинішні турнірні партії. Однак, якщо ставитися до цього серйозно і сконцентруватися під час гри, вони можуть давати цінну інформацію про сильні та слабкі сторони гравця.

Отримання серйозного ігрового досвіду абсолютно необхідно для поліпшення навичок спортсмена.

Загальні принципи використання годинників:

1. Годинник, на якому встановлений ліміт часу для кожного з гравців, розміщують поруч з ігровою дошкою. Годинник не запускають до початку партії (на механічних годинниках обидві кнопки зафіксовані в напівтиснутому стані – у такому положенні ні один із механізмів не працює).

2. У момент початку партії час запускає суддя або той із гравців, який грає чорними. В електронних годинниках може бути окрема кнопка старту / паузи, у механічних просто натискають кнопку з боку другого гравця.

3. Зробивши хід, гравець натискає кнопку перемикання зі свого боку годин, зупиняючи свій таймер і запускаючи таймер суперника:

- перемикати години можна тільки після завершення всіх дій, пов›язаних із ходом;
- потрібно, щоб гравець перемикав час тією самою рукою, якою робить хід;
- якщо використовують механічні годинники та ліміт часу складається з кількох періодів, то після завершення чергового періоду годинник переналаштовує суддя;
- якщо на годиннику «впав прапорець», то зафіксовано прострочення часу одного з гравців і цей гравець вважається переможеним.

Корисні поради у разі гри з шаховим годинником у шаховій грі.

Ці поради не лише для професійних гравців у шахових турнірах, вони можуть допомогти новачкам отримати уявлення про важливість шахового годинника в кожній грі.

Уміння грати поліпшить стратегію планування часу гри.

Як правило, початок шахової партії відбувається відносно швидко, але в мітельшпілі та ендшпілі набагато краще усвідомлювати час, який залишився, щоб зробити усі свої ходи.

Досвідчені шахісти виявляють, що завчасне вивчення та відпрацювання своїх перших і контрольних ходів допомагає їм економити час під час гри. Гравці шахів вважають за краще, щоб важливі шахові партії (наприклад, ті, що грають на турнірах) відбувалися тільки завдяки шахової майстерності гравців.

Тож у турнірах можна побачити досить довгий контроль часу, що дозволяє проводити 6- або 7-годинну гру.

Висновок. Шаховий годинник є важливою частиною тренувальної та турнірної структури.

Ефективне використання часу означає грати швидко, але не поспішаючи.

Потрібно бути уважним до позиції на дошці та не поспішати ходити, не витрачаючи час повністю.

Список використаних джерел

1. Юдович М. Сто лет шахматным часам / Юдович М. // 64 Шахматное обозрение. – 1983. – № 9. – С. 20–21.
2. Історія шахів. – URL: https://www.chess.com/blog/Grecescu/how-do-we-appreciate-time-a-history-of-chess-clocks.
3. Chesshous. – URL: https://www.chesshouse.com/pages/how-to-operate-a-chess-clock.
4. Шахи світового класу. – URL: https://digitalgametechnology.com/products/chess-clocks.